

УДК: 339.92(477:4)

Щербатюк Ірина

старший викладач кафедри економіки та менеджменту,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Луцьк, Україна

Кадебська Елеонора

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Луцьк, Україна

ПРОЦЕС ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Відносини між Україною та ЄС почалися в грудні 1991 р., коли міністр закордонних справ Нідерландів (тодішнього ЄС головує країна) Ганс ван ден Брук визнав незалежність України від імені ЄС. Співпраця з ЄС тривала через складні етапи становлення Україною своєї державності, міжнародно-правової ідентичності та визначення орієнтирів зовнішньополітичного курсу.

Паралельно на пострадянському просторі відбувалися масштабні процеси геополітичного переформатування, нові держави налагоджували відносини з іншими країнами та міжнародними інституціями. Водночас під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів Брюссель поступово формував свою політику на пострадянському просторі, в тому числі й щодо України. Відносини з ЄС не були лінійним процесом, вони містять досягнення та проблеми, «паузи» та конфлікти, важливі домовленості та драматичні події. Образно кажучи, відносини між Україною та ЄС віддзеркалювали проблеми та особливості розвитку зовнішньої та внутрішньої політики України [1].

Загалом відносини Києва та Брюсселя можна умовно поділити на два етапи.

Етап співпраці та партнерства (1991-2014). Це був час, коли налагоджувався системний політичний діалог, створювався комплекс

партнерських відносин у різних галузях, вибудовувалась договірно-правова база співпраці, відбувалося поступове утвердження євроінтеграційного курсу України.

Етап «Політична асоціація та економічна інтеграція» (з 2014 року по теперішній час). Цей період відзначений новою якістю, яку партнерство Україна-ЄС набуло в рамках Угоди про асоціацію — остаточне закріплення незворотності євроінтеграційного курсу України, спільне протистояння агресії Росії.

З самого початку політико-дипломатичного визнання світовою спільнотою Україна розглядає свої відносини з ЄС як поетапну повномасштабну інтеграцію. Згадаймо найважливіші кроки української влади у визначенні та уточненні євроінтеграційного курсу країни. Так, у Постанові Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. наголошувалося на «відновленні колишніх політичних, економічних, культурних і духовних зв'язків України з європейською цивілізацією... розширенні участі України в європейських інституціях» ...інтеграція своєї економіки з європейським... економічним простором» [2].

Основним нормативно-правовим документом, що визначав правовий механізм двостороннього співробітництва між Україною і ЄС, стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, яка була підписана 16 червня 1994 р., а набула чинності 1 березня 1998 р. лише після того, як була ратифікована парламентами всіх держав-членів ЄС. Наступним кроком стало схвалення 11 червня 1998 року «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу», яка проголошувала стратегічну мету країни «стати частиною європейського політичного (зокрема зовнішньої політики та політики безпеки), інформаційного, економічного та правового простір». Стратегія проголошувала, що «національні інтереси України вимагають її становлення як впливової європейської держави, повноправного члена ЄС» [2].

У вересні 2000 року набула чинності широка Програма інтеграції України до ЄС, яка складалася зі 140 розділів, кожен з яких містив оцінку поточної ситуації, короткострокову (2000-2001 рр.), середньострокову (2002-2003 рр.) та довгострокові (2004-2007 рр.) пріоритети. Одним із завдань, поставлених у документі, було «створення умов для досягнення Україною членства в ЄС...». Стратегічні наміри України на європейському напрямі знайшли відображення в Законі «Про засади внутрішньої та зовнішньої

політики» від 1 липня 2010 р., який визначив одним із зовнішньополітичних принципів «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою стати членом Європейського Союзу» [3].

У 2005 році Україна в односторонньому порядку скасувала візовий режим для країн ЄС, а в грудні того ж року на 9-му саміті Україна-ЄС було прийнято рішення про надання Україні статусу країни з ринковою економікою. У 2007 році Україна та ЄС підписали угоди про спрощення візового режиму та реадмісію. У 2009 році ЄС запустив нову зовнішньополітичну ініціативу – «Східне партнерство», до якої увійшли Україна, Молдова, Білорусь, Вірменія, Азербайджан і Грузія. Новий формат передбачав співпрацю на дво- та багатосторонньому рівнях, але (як і раніше згадані угоди) не містив жодних перспектив членства в ЄС для шести країн-учасниць.

Президентство В. Януковича (2010-2014 рр.) ознаменувалося відходом від євроінтеграційного курсу та посиленням проросійських орієнтацій у зовнішній політиці України. Реальною альтернативою курсу на ЄС постала євразійська інтеграція за московським сценарієм. Отже, мова йде про дві взаємовиключні моделі інтеграції: (а) європейську, засновану на демократичних цінностях і стандартах, верховенстві права, політичному плюралізмі та ліберальній економіці, і (б) російську авторитарну, державоцентричну, засновану на принципі домінування одного актора.

Угода мала бути підписана в листопаді 2013 року. Однак під тиском Росії уряд М. Азарова прийняв рішення призупинити підготовку до укладення Угоди. На Вільнюському саміті Східного партнерства 29 листопада 2013 року Президент України В. Янукович остаточно відмовився від підписання документа. Це рішення викликало наймасовіші громадські протести в історії України. Цей складний, трагічний період у відносинах між ЄС та Україною завершила Революція Гідності, яка підтвердила незворотній і природний курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Підбиваючи проміжні підсумки цього періоду у відносинах Україна-ЄС, відзначимо, з одного боку, складний характер, проблеми та неоднозначні тенденції розвитку співпраці з ЄС. Але з іншого – є підстави говорити про певні позитивні аспекти партнерства та співпраці Києва та Брюсселя. Відбувся прогрес у євроінтеграції, а саме активізувався політичний діалог, сформувалася система

комунікацій з ЄС на різних рівнях. Було укладено низку важливих угод у торговельно-економічній, енергетичній сфері, юстиції, візовій та міграційній політиці. Рівень співробітництва поступово зростав у міру того, як розширювалися сфери кооперації, українське законодавство адаптувалося до норм і стандартів ЄС. Для українських виробників зменшувалася кількість торговельних бар'єрів, відкривалися можливості (хоча й обмежені) для ведення бізнесу на внутрішньому ринку ЄС [2, с. 283].

Крім того, з приходом до влади в Росії В. Путіна російський вплив на Україну почав посилюватися. Росія продовжувала намагатися повернути колишні радянські республіки в зону власних «привілейованих» інтересів, нав'язувала альтернативну євразійську інтеграцію у вигляді ЄЕС, Митного союзу, а згодом – ЄАЕС. Свою «інтеграційну політику» Москва здійснювала шляхом політико-дипломатичного тиску, використовуючи фінансово-економічні, енергетичні важелі впливу, шантаж, погрози, підкуп, інформаційний тиск тощо. Гібридний тиск Кремля посилювався та поширювався на всі сфери двосторонніх відносин, а також зрештою переріс у військову агресію.

Починаючи з 2014 року, протидія російській агресії стала однією з головних тем діалогу Київ-Брюссель. «Гібридна війна» Москви проти Києва детально аналізується в багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Тому має сенс зупинитися на окремих аспектах, пов'язаних з євроінтеграцією України. Перша – вплив російської агресії на європейський рух України. Друге – гібридна експансія Росії в ЄС, яка становить загрозу для єдності, політичної системи та існування Євросоюзу в цілому. По-третє, допомога та солідарність ЄС з Україною у протистоянні Росії.

Тривала російсько-українська війна негативно вплинула на європейську інтеграцію України та уповільнила її. Російська агресія спричинила величезні людські та фінансово-економічні втрати. За роки війни на Донбасі (квітень 2014 – січень 2021), за даними ООН, загинуло 13,3 тис. осіб, 33,5 тис. – поранено. Близько 1,5 мільйона жителів Донбасу та Криму були змушені переселитися. Досі окуповані території: Крим, частина Донбасу – загалом 43 744 кв.км (7,2% території України). Україна змушена спрямовувати великі ресурси на протидію агресії Кремля. Києву доводиться тримати великий військовий контингент на сході України та на адмінкордоні з Кримом, постійно збільшувати витрати на оборону. Політичні

рішення та дії української влади, увага суспільства та загальний публічний політичний дискурс зосереджені переважно на темах війни на Донбасі та анексії Криму. Тоді як тема євроінтеграції, результати виконання Україною Угоди про асоціацію, галузева співпраця з ЄС були віднесені до списку пріоритетів.

Таким чином, розв'язана Росією «гібридна війна» гальмує євроінтеграцію України, відволікає величезні ресурси, які інакше можна було б спрямувати на євроінтеграцію.

Консолідована підтримка та солідарність ЄС з Україною, засудження агресії Росії є дуже важливими для зміцнення позицій України на міжнародній арені, збереження тем війни на Донбасі та незаконно анексованого Криму на світовому порядку денному. ЄС підтримав європейські прагнення України, реформи, які здійснюються, заявив про свою солідарність у протидії агресії Росії.

Отож, створено багатовекторну інституційно налагоджену, але гнучку систему політичного діалогу Україна-ЄС – від вищого рівня (щорічні саміти Україна-ЄС) до регулярних експертних контактів. Важливими складовими діалогу є міжпарламентська співпраця та контакти між ОГС.

Створено певні елементи політичної асоціації. Україна активно приєднується до зовнішньополітичних заяв і рішень ЄС (у 2020 році це було близько 90%). Україна підтримує санкційну політику ЄС щодо третіх країн. Зокрема, у 2020-2021 роках офіційний Київ приєднався до низки санкцій ЄС проти Білорусі та керівників Придністров'я, а також санкцій проти Росії та інших країн за порушення прав людини.

Гармонізація українських законів і нормативних актів з європейськими правилами і стандартами має позитивний ефект. Серед іншого, це впровадження європейських стандартів у виробництві харчових продуктів, санітарних і фітосанітарних норм, забезпечення транспортної безпеки, встановлення екологічних вимог та проведення інших реформ. У 2014-2017 роках Україна скасувала 14 475 застарілих стандартів.

Ще одним важливим кроком, який зробила Україна, стало підтвердження незворотності свого європейського та євроатлантичного курсу. У червні 2017 року Верховна Рада ухвалила зміни до закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», які закріпили рух України до членства в ЄС і НАТО. У 2018 році президент Петро Порошенко виступив з ініціативою про закріплення

в Конституції положення про інтеграцію в ЄС і НАТО. Пізніше, 7 лютого 2019 року, Верховна Рада ухвалила зміни до Основного закону щодо стратегічного курсу країни на набуття повноправного членства в ЄС і НАТО.

Список використаних джерел:

1. Palagnyuk Y.V. External policy of the EU and prospects of further EU enlargements. Multimedia Textbook “EU Governance and Politics of European Integration”. Available from: <https://eugov.chmnu.edu.ua/>

2. Ukraine: 30 Years on the European Path/ Yu.Yakymenko et al. The Ukrainian Centre for Economic and Political Studies named after Olexander Razumkov, Kyiv, «Zapovit» Publishing House, 2021, 392 p.

3. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

УДК: 339.73

Науменко Наталія,

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Оранська Дарина,

магістр першого курсу факультету міжнародних відносин,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ОФШОРНИХ ЗОН

Офшорний бізнес у сучасних умовах розвитку економіки посідає все більше місце, оскільки саме через різні офшорні юрисдикції проходить значна частина капіталу більшості країн. МОЗ є привабливою сферою світової економіки для національних компаній, оскільки він надає їм пільгові умови ведення господарської діяльності, що виражається у пільговому оподаткуванні, відсутності